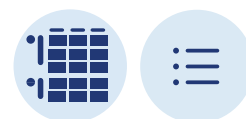

Toolkit Antibiotica-allergie

Apotheek

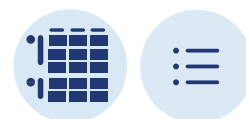

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Achtergrond	3
Doel	3
Ontwikkeling toolkit	4
Werkwijze toolkit	4
Menukaart strategieën	5
Kwaliteit van nieuwe registraties verbeteren	7
Ondersteuning voor de praktijk	7
Educatie patiënt	8
Educatie zorgverlener	9
Registreren	10
Kwaliteit van bestaande registraties verbeteren	11
Verlagen aantal bestaande registraties	11
Communicatie over registraties	12
Naar collega zorgverleners	12
Naar patiënten/familie	12

De ontwikkeling van de toolkit is gesubsidieerd vanuit AMR Zorgnetwerk Holland West en het programma Implementation Science Practitioner van ZonMw

Inleiding

Achtergrond

Wereldwijd heeft 10–25% van de patiënten een allergieregistratie voor één of meerdere antibiotica. Meer dan 90% van deze registraties is echter onjuist. Onterechte allergieregistraties hebben negatieve gevolgen, zowel voor individuele patiënten als voor de maatschappij. Deze registraties leiden namelijk tot onnodig gebruik van alternatieve antibiotica. Het gebruik van alternatieve antibiotica kan leiden tot diverse problemen. Deze antibiotica zijn vaak minder effectief in de behandeling van infecties en/of hebben een minder gunstig bijwerkingenprofiel. Daarnaast vergroot het bredere werkingsspectrum van alternatieve antibiotica het risico op *Clostridioides difficile*-infecties en de selectie van resistente pathogenen. Bovendien zijn antibiotica-allergieregistraties geassocieerd met meer frequente ziekenhuisbezoeken, langere ziekenhuisopnames, een hoger risico op postoperatieve wondinfecties en hogere zorgkosten.

Het ontstaan van onjuiste allergieregistraties heeft diverse oorzaken. Vaak worden bijwerkingen of symptomen van de infectie onterecht geïnterpreteerd als allergische reacties. Beperkte kennis bij zowel patiënten als zorgverleners speelt hierbij een rol. Daarnaast dragen ict-beperkingen en suboptimale communicatie tussen zorginstellingen bij aan het ontstaan en in stand houden van onjuiste registraties. Ook kan een allergie na verloop van tijd verdwijnen. Hierdoor kan het oorspronkelijke antibioticum bij veel patiënten veilig opnieuw worden voorgeschreven, zelfs bij patiënten die in het verleden een echte allergische reactie hebben gehad.

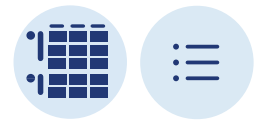
De Stichting Werkgroep Antibiotica Beleid (SWAB) heeft recent een richtlijn gepubliceerd met daarin aanbevelingen voor de aanpak bij een vermoeden van een antibiotica-allergie. De beslissing over re-expositie aan het antibioticum wordt volgens deze richtlijn bepaald door drie factoren:

1. Het type allergie (*immediate type* versus *delayed type*)
2. De ernst van de reactie
3. De tijd die is verstreken sinds de laatste allergische reactie

Om in de praktijk weloverwogen beslissingen te kunnen nemen over het toekomstig gebruik van het antibioticum, is het noodzakelijk dat alle drie de factoren worden beschreven in de allergieregistratie. Momenteel ontbreekt deze cruciale informatie vaak, wat leidt tot suboptimale antibiotische therapie. De laatste jaren is er meer aandacht gekomen voor onterechte antibiotica-allergieregistraties en zijn diverse ontlabelestrategieën, onder andere in Nederland, zeer effectief gebleken.

Doel

Deze toolkit heeft tot doel om een bijdrage te leveren aan een betere kwaliteit van antibiotica-allergieregistraties in de apotheek, en daarmee aan de optimale antibiotische behandeling van patiënten. De toolkit probeert hieraan bij te dragen door concrete middelen en methoden aan te reiken die overwogen kunnen worden voor implementatie in de praktijk.

Ontwikkeling toolkit

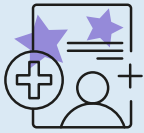
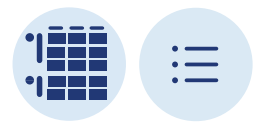
Voorafgaand aan de ontwikkeling van deze toolkit is onderzoek gedaan naar de verschillende factoren die leiden tot onjuiste allergieregistraties. Onderzoekers hebben door middel van interviews met zorgverleners in kaart gebracht wat de oorzaken zijn en waar mogelijke oplossingen liggen. Op basis van deze bevindingen zijn materialen en methoden ontwikkeld die zijn gebundeld in deze toolkit. Naast een toolkit voor apotheken, zijn er ook toolkits voor verpleeghuizen, huisartsenpraktijken en ziekenhuizen beschikbaar. Zo wordt het probleem vanuit een regionaal perspectief aangepakt.

Werkwijze toolkit

De ontwikkelaars van de toolkit hebben er rekening mee gehouden dat er grote verschillen zijn tussen apotheken op het gebied van faciliteiten en prioritering van het probleem. De werkwijze is om deze reden erop gericht dat de gebruiker zelf kan beslissen met welke intensiteit het verbeterprogramma wordt ingezet. Er zijn zowel interventies die relatief simpel zijn en weinig inzet behoeven, als interventies die veel tijd en/of middelen vragen. Uiteraard is het te verwachten dat toepassen van meerdere interventies een groter effect heeft. Interventies kunnen tegelijkertijd of getrapt worden uitgevoerd.

In de menukaart staan de verschillende interventies gecategoriseerd op intensiteit. We onderscheiden interventies gericht op het verbeteren van de kwaliteit van nieuwe registraties, interventies gericht op het verbeteren van bestaande registraties en interventies gericht op de communicatie over registraties. Voor een succesvolle implementatie van de toolkit is het essentieel om één persoon als eindverantwoordelijke aan te wijzen. Deze persoon ziet er periodiek op toe dat de gemaakte afspraken worden nageleefd en dat alle medewerkers, inclusief nieuw aangetrokken werknemers, de vereiste scholing hebben afgerond.

Menukaart strategieën

Kwaliteit van nieuwe registraties verbeteren

Ondersteuning voor de praktijk	Laag intensief	Middel intensief	Hoog intensief
 Zakkaartjes	Zakkaartjes uitdelen aan apothekers		
 Richtlijn	Link naar richtlijn antibiotica-allergie op intranet		
 Educatie patiënt	Informatiefolders beschikbaar stellen in de apotheek/online	Informatiefolders aanbieden aan patiënten met een label	
	Posters in apotheek		
	Informatie op schermen		
Educatie zorgverlener	Laag intensief	Middel intensief	Hoog intensief
 E-learning modules	Aanbieden e-learning aan apothekersassistenten		
	Aanbieden e-learning aan apothekers		
 Scholing		Face to face scholing apothekersassistenten tijdens een werkoverleg	
		FTO antibiotica-allergie met zorgverleners uit de regio	
 Registratie	Allergieën uitvragen bij nieuwe patiënten via het inschrijfformulier	Elke nieuwe registratie via allergie-anamnese vastleggen	Werkafspraken opstellen over wie een allergie mag registreren

Kwaliteit van bestaande registraties verbeteren

	Laag intensief	Middel intensief	Hoog intensief
Bestaande registraties verbeteren	Ad hoc verbeteren bestaande registraties	Registraties verbeteren tijdens farmaceutisch consult of polyfarmacie gesprek	Volledig AIS-onderzoek op bestaande registraties

Communicatie over registraties

	Laag intensief	Middel intensief	Hoog intensief
Naar collega zorgverleners		Zorgverleners binnen de regio informeren via digitaal medium	Communicatie naar (tweedelijs) zorgverleners via briefsjabloon.
Naar patiënten/familie			Informatiefolder verstrekken aan patiënt na verwijderen antibiotica-allergieregistratie

Kwaliteit van nieuwe registraties verbeteren

Ondersteuning voor de praktijk

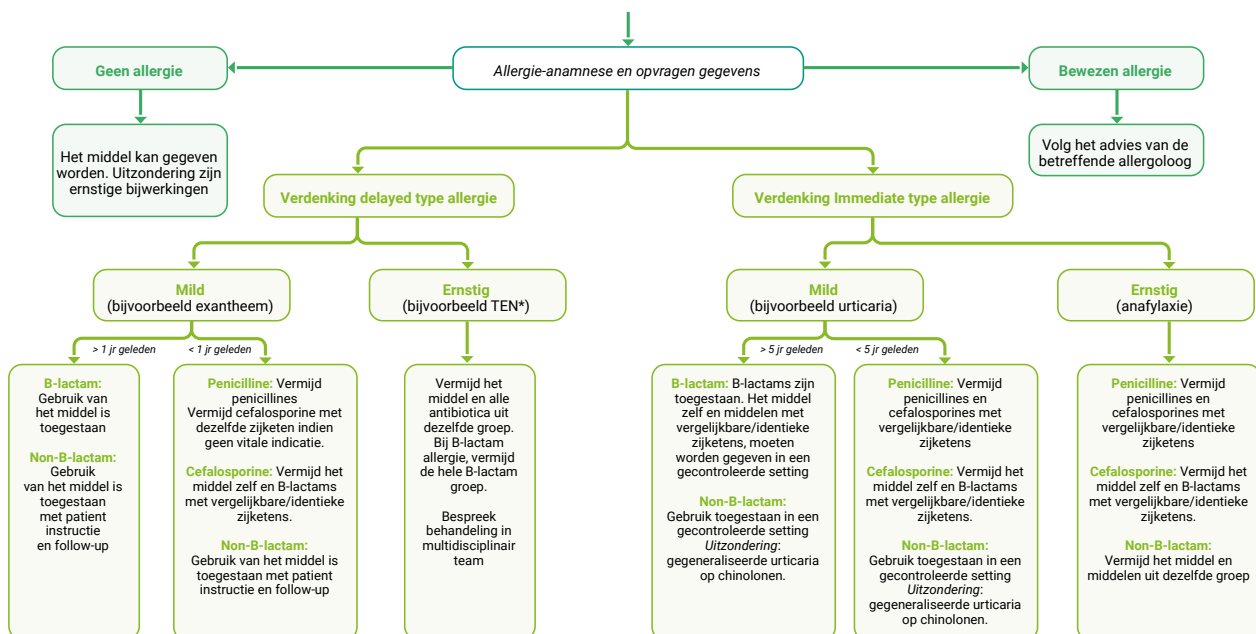
Zakkaartjes

Ter ondersteuning van de dagelijkse praktijk heeft het AMR Zorgnetwerk Holland West [zakkaartjes](#) ontwikkeld die een samenvatting geven van de [richtlijn antibiotica-allergie van de SWAB](#). Het zakkaartje bevat de allergie-anamnese en het stroomschema van de richtlijn. De zakkaartjes zijn ontwikkeld voor iedereen die antibiotica voorschrijft of adviseert over antibiotica (artsen, verpleegkundig specialisten, apothekers en zij die hiervoor in opleiding zijn). Door de zakkaartjes op het intranet te zetten, zijn deze makkelijk te vinden. Fysieke zakkaartjes zijn kosteloos te bestellen. Neem hiervoor contact op met AMR Zorgnetwerk Holland West via contact@amrhollandwest.nl.

Richtlijn antibiotica-allergie

De [richtlijn antibiotica-allergie van de SWAB](#) is nog relatief nieuw. Door een link die verwijst naar de richtlijn op te nemen in het intranet is deze makkelijker te vinden. De essentiële onderdelen van de richtlijn zijn de [anamnese](#) en het [stroomschema](#) (afbeelding 1). Het is handig als deze componenten makkelijk terug te vinden zijn. In de richtlijn staat alleen een stroomschema voor penicillines. Het kan handig zijn om de adviezen voor alle groepen antibiotica bij elkaar te zetten.

Pas de allergieregistratie aan op basis van eventuele allergietesten en/of klinisch beloop
 Communiceer wijzigingen in de allergieregistratie naar betrokken zorginstellingen, zoals huisartsenpraktijk, apotheek, ziekenhuis en/of verpleeghuis

Afbeelding 1: Stroomschema antibiotica-allergie (richtlijn SWAB)

Educatie patiënt

Verschillende patiëntfactoren spelen een belangrijke rol bij het ontstaan van onjuiste antibiotica-allergieregistraties. Patiënten kunnen bijvoorbeeld bang zijn voor (ernstige) allergische reacties of bijwerkingen of symptomen van de infectie verwarren met een allergische reactie. Het geven van goede voorlichting aan de patiënt is daarom belangrijk. Het correct registreren of verwijderen van een allergie in het systeem werkt immers niet als de patiënt bij een volgende opname weer aangeeft allergisch te zijn voor een antibioticum.

Informatiefolders

De toolkit bevat [folders](#) voor patiënten. De folders geven uitleg over antibiotica-allergieën en het belang van een goede antibiotica-allergieregistratie. Folders kunnen beschikbaar worden gesteld via de website van de apotheek. Daarnaast kunnen ze actief worden uitgedeeld aan patiënten die aangeven allergisch te zijn voor een antibioticum.

Het [animatiefilmpje](#) geeft uitleg over antibiotica-allergie en het belang van een goede registratie. Het kan gebruikt worden als aanvulling op of ter vervanging van de schriftelijke patiënteninformatie.

Posters in apotheek

Patiënten (en hun familie) worden geattendeerd op het belang van een juist antibiotica-allergielabel en geadviseerd eventuele antibioticalabels te bespreken met hun zorgverlener. Hiervoor kan de apotheek gebruikmaken van posters (afbeelding 2). [Posters](#) en [materialen voor schermen](#) zijn beschikbaar. Gedrukte posters kunnen worden besteld bij AMR Zorgnetwerk Holland West door te mailen naar contact@amrhollandwest.nl.

Afbeelding 2: Informatieposters over antibiotica-allergie voor patiënten

Educatie zorgverlener

Een belangrijke oorzaak van onjuiste registraties van antibiotica-allergieën is een gebrek aan kennis over antibiotica-allergieën, evenals een gebrek aan bewustzijn over de omvang van het probleem.

E-learningmodules

Uit een peiling onder zorgprofessionals bleek dat er een grote behoefte is aan scholing over antibiotica-allergieën, met name door middel van e-learningmodules. Er zijn voor verschillende doelgroepen e-learningmodules beschikbaar over antibiotica-allergieën. De modules zijn ontwikkeld voor directe toepassing in de praktijk en kunnen op verschillende manieren worden geïmplementeerd.

E-learning voor artsen en apothekers

Deze [e-learning](#) is gebaseerd op de SWAB-richtlijn en is geschikt voor artsen, co-assistenten verpleegkundig specialisten, physician assistants en apothekers. De e-learning is voor de zorgverlener kosteloos en geaccrediteerd.

E-learning voor apothekersassistenten

Het Instituut Verantwoord Medicijngebruik (IVM) heeft deze [e-learning](#) ontwikkeld voor apothekersassistenten. Hij is kosteloos verkrijgbaar. Aan het verkrijgen van de accreditatiepunten zijn wel kosten verbonden.

Scholing

Apothekers en huisartsen kunnen gezamenlijk een FTO organiseren om zorgverleners in de regio bewust te maken van antibioticaresistentie. Via AMR Zorgnetwerk Holland West is een [FTO-presentatie](#) beschikbaar om zorgverleners hierbij te ondersteunen.

Powerpoints die gebruikt kunnen worden voor scholing zijn beschikbaar voor de volgende doelgroepen: verpleegkundigen, co-assistenten, artsen, apothekers en apothekersassistenten. Neem bij interesse contact op met het AMR Zorgnetwerk Holland West via contact@amrhollandwest.nl. AMR Zorgnetwerk Holland West kan ook scholingen verzorgen.

Om ook de assistenten binnen het apotheekteam alert te maken op antibiotica-allergieën, kan er een werkoverleg over antibiotica-allergie worden georganiseerd. De bovenstaande werkvormen kunnen hiervoor worden gebruikt. Tijdens het werkoverleg kunnen o.a. werkafspraken worden gemaakt over wie een allergie mag vastleggen in het AIS (Apotheek Informatie Systeem).

Registreren

Allergieën opnemen in inschrijfformulier van de apotheek

Op het inschrijfformulier voor nieuwe patiënten kunnen allergieën worden uitgevraagd. De apotheker kan hierna de patiënt een [allergie vragenlijst](#) laten invullen, zodat er beoordeeld kan worden of de registratie van de allergie terecht is. Bij twijfel vindt er overleg plaats met de huisarts. Hiermee wordt voorkomen dat onterechte allergieën worden geregistreerd, wat zorgt voor vervuiling in het dossier van de patiënt.

Nieuwe registraties via allergie-anamnese

Door middel van de allergie-anamnese wordt er beoordeeld of de symptomen van de patiënt wijzen op een antibiotica-allergie. Idealiter wordt bij een registratie van een allergie de volgende informatie vastgelegd in het epd van de patiënt:

- Het antibioticum
- De indicatie waarvoor het antibioticum was voorgeschreven
- Wanneer de reactie is opgetreden (jaartal)
- Tijd tussen de eerste dosis van het antibioticum en de symptomen
- Symptomen, namelijk type klachten en duur van de klachten
- Ernst (ziekenhuisopname, adrenalinegebruik)
- Conclusie, namelijk type reactie (acuut of vertraagd) en ernst.
- Toekomstig gebruik: toegestaan of niet, met of zonder medische supervisie.

Werkafspraken maken

Binnen de apotheek kunnen er werkafspraken worden gemaakt over wie een allergie mag registreren in het AIS. Er kan bijvoorbeeld worden afgesproken om allergieën alleen te laten registreren door een apotheker of een farmaceutisch consulent. Deze afspraken kunnen worden vastgelegd in het kwaliteitshandboek.

Kwaliteit bestaande registraties verbeteren

De toolkit biedt verschillende mogelijkheden aan voor het verbeteren van de antibiotica-allergieregistraties en kan worden geïmplementeerd op basis van de beschikbare tijd en middelen van de apotheek.

Verlagen aantal bestaande registraties

Ad hoc verbeteren bestaande registraties

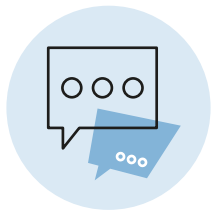
Bij het aanschrijven van antibioticarecepten komt het in de praktijk regelmatig voor dat er een intolerantie aanwezig is in het AIS. Deze antibiotica-allergieregistraties kunnen ad hoc worden herzien. De apotheker gaat de antibioticaregistratie na op juistheid met behulp van de [allergie-anamnese](#) en het [stroomschema](#). Indien nodig verwijdt de apotheker de registratie. Terugkoppeling over het aanpassen van de registratie naar de huisarts en eventuele andere betrokken zorgverleners kan via de [brief voor andere zorgverleners](#). Wanneer het antibioticum, ondanks de allergieregistratie, opnieuw kan worden geprobeerd, kan ervoor worden gekozen om vijf dagen na de start van het antibioticum contact op te nemen met de patiënt. Het is daarbij belangrijk om de patiënt actief te vragen om eventuele vertraagde reacties te melden. Afhankelijk van het gesprek wordt de allergieregistratie aangepast of verwijderd.

Polyfarmacie-gesprekken/farmaceutisch consult

De apotheker en huisarts bespreken periodiek de medicatie van (polyfarmacie)patiënten. Dit kan een geschikt moment zijn om de in het HIS (Huisartsen Informatie Systeem) en het AIS geregistreerde allergieën te controleren. De registraties worden op juistheid gecontroleerd aan de hand van het dossier en kunnen, indien mogelijk, in overleg met de patiënt worden verwijderd. Ook kan ervoor worden gekozen om allergieën standaard te beoordelen bij polyfarmaciegesprekken met verpleegkundigen van instellingen of bijvoorbeeld bij het starten van een nieuwe baxterrol. Daarnaast kunnen allergieregistraties worden opgeschoond tijdens een farmaceutisch consult.

Volledig AIS onderzoek op bestaande registraties

Het is mogelijk om op grote schaal bestaande antibiotica-allergieregistraties op te schonen. Dit kan door een extract te maken van alle geregistreerde antibiotica-intoleranties in het AIS. Vervolgens gaat de apotheker systematisch de dossiers van deze patiënten na om de juistheid van de registraties te verifiëren. Als er onduidelijkheden zijn over een bepaalde registratie, kan de [allergie-vragenlijst](#) naar de desbetreffende patiënt worden gestuurd. Met behulp van de antwoorden op deze vragenlijst wordt verder onderzoek gedaan om vast te stellen of er daadwerkelijk sprake is van een antibiotica-allergie. Bij twijfel of bij complexe situaties kan overleg plaatsvinden met de huisarts. In sommige gevallen kan ervoor worden gekozen om de patiënt door te verwijzen naar een specialist, zoals een dermatoloog of allergoloog.

Communicatie over registraties

Het Landelijk Schakelpunt (LSP) is een zorginfrastructuur, een netwerk waar zorgaanbieders op kunnen aansluiten. Via dit netwerk kunnen zij medische gegevens over hun patiënten met elkaar uitwisselen. Ook een antibiotica-allergieregistratie wordt via het LSP uitgewisseld tussen verschillende zorgverleners. De ontvanger zal de antibiotica-allergieregistratie automatisch overnemen in zijn eigen informatiesysteem. Deze registratie leidt tot verdere uitbreiding van een (onterechte) antibiotica-allergieregistratie. Als er eenmaal een registratie via het LSP is gecommuniceerd, zal deze registratie blijven staan, ondanks verwijdering in het eigen systeem. De registratie wordt niet meer via het LSP gecommuniceerd als de originele registratie is verwijderd.

Het blijven terugkomen van registraties is een bekend probleem bij de verantwoordelijke voor het LSP. Er wordt gewerkt aan een oplossing. Totdat er een oplossing is, is het noodzakelijk om duidelijk in het systeem te vermelden dat de registratie onterecht is. De wijze waarop verschilt per domein en informatiesysteem.

Naar collega zorgverleners

Bij het verwijderen van een allergieregistratie is het belangrijk om dit te communiceren naar collega-zorgverleners. Via het LSP worden soms onterecht oude allergieregistraties opgehaald. Daarom is het belangrijk om in het informatiesysteem duidelijk vast te leggen wanneer er geen sprake is van een allergie, bijvoorbeeld in het elektronisch patiëntendossier. Voor de communicatie naar collega-zorgverleners kan een [brief of beveiligde e-mail](#) worden verstuurd. Ook kan communicatie plaatsvinden via andere communicatiemiddelen, zoals VIPLive of Siilo.

Naar patiënten/familie

Na correctie van een allergielabel bij een patiënt, kan er een [informatiefolder](#) aan de patiënt of familie worden meegegeven. Hierin staat waarom de allergie-registratie is verwijderd en waar de patiënt in de toekomst op zou kunnen letten.

